

Forra — Ferenvassdraget

LARS JUUL

KORT HISTORIKK

Spørsmålet om å etablere en fylkeskommunal elektrisitetsforsyning i Nord-Trøndelag ble tatt opp til behandling i 1917 og saken ble deretter forelagt amtstinget i 1918.

Amtmann H. B. Guldal følte seg sikker på at sammenslutning av kommuner i felles utbygging av vannfall, anlegg av kraftverk i mange henseende bød på betydelige fordeler. Om de prinsipielle synsmåter på organisasjonsform hevdet han bl.a.: «Hovedformålet for amtkommunens inngripen på det her omhandlede området, er å skaffe og sikre for framtiden alle amtets bygder den nødvendige tilgang på elektrisk kraft til lys, til jordbruk, til håndverk, til småindustri og til enhver næringsdrift som kan være til gagn og utvikling for distriktene til billigst mulig pris.

Men dette utelukker ikke at såvidt dette også tilgodeser industriens berettigede krav så meget mer som man nettopp derved vil kunne få et middel til en heldig løsning av den økonomiske side ved saken, som er en betingelse for å oppnå hovedformålet.»

Ved den tilretteleggelse av rammeplan for arbeidet som ble foretatt inngikk også en overveielse av hvilke kraftkilder amtskommunen i tilfelle burde sikre seg og primært fester man seg ved:

1. Forra- Ferenvassdraget som for største del eides av Meråker Brug og resten av Staten.
2. Folla-vassdraget som eides av A/S Folla.
3. Fiskumfoss som eides av et privat selskap.

Forravassdraget var den gang beregnet å kunne yde 40.000 hK.

De videre vurderinger førte imidlertid til at da den enstemmige beslutning ble fattet i fylkestinget 21. juni 1919 omfattet vedtakets pkt.

1: «Fylkestinget bemyndiger fylkesutvalget til å erverve aksjemajoriteten i A/S Folla.»

Forra stod imidlertid også i den etterfølgende tid blant de mulige objekter som kunne utnyttes til kraftproduksjon i Nord-Trøndelag.

Rettighetene ble overført fra A/S Meråker Bruk til Meråker Smelteverk i forbindelse med industrietablering. Forra ble imidlertid ikke utnyttet idet det var vannfallene i øvre del av Stjørdalsvassdraget (Kopperåverkene) som kom til utbygging.

En planlegging av kraftverksutbygging i Forra-Ferenvassdraget ble gjennomført av Meråker Smelteverk ved konsulentstand flere år senere.

Fylketsverkets interesse for kraftutbygging i Forra førte til kontakt og samarbeide om planlegging mellom Meråker Smelteverk og Fylketsverket fra ca. 1960. Samarbeidet førte ikke frem til nærmere avtale, men planleggingen fortsatte fra Fylketsverkets side som et ledd i det generelle kartleggingsarbeide av fylkets utbygningsmuligheter.

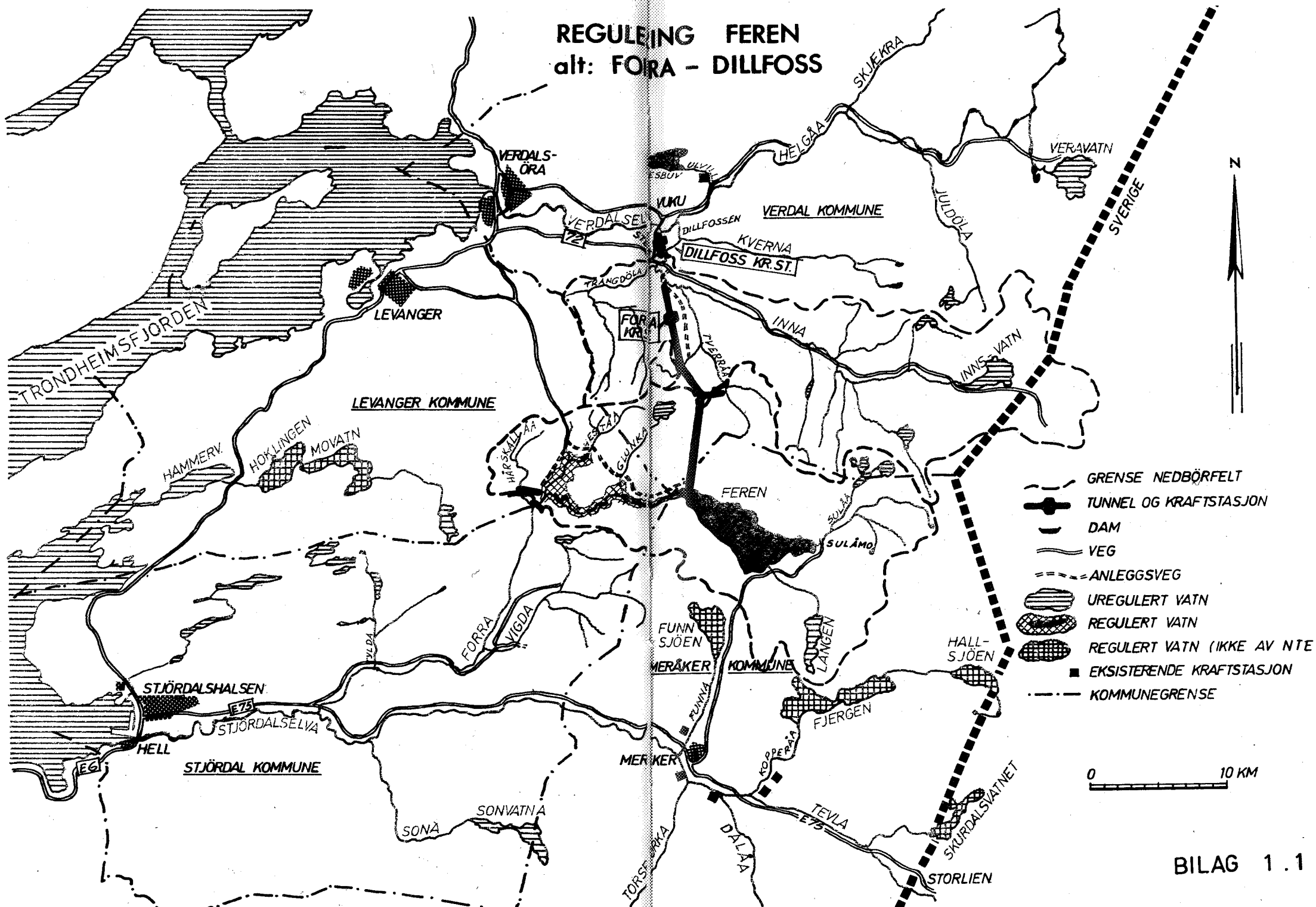
Planleggingsarbeidet som pågikk i 60-årene førte frem til den konklusjon fra Fylketsverkets side at et realistisk utbygningsobjekt var alternativ Forra - Dillfoss og dette ble meddelt til myndighetene i overensstemmelse med vassdragsreguleringslovens dagjeldende bestemmelser for melding om planlegging våren 1970.

I mellomtiden var imidlertid vassdragsrettighetene som var eiet av Meråker Smelteverk, overtatt av Staten v/Statskraftverkene som også hadde interesse i en eventuell utbygging av kraftkilder i området. Denne situasjon førte derfor til en avtale om felles planlegging mellom Statskraftverkene og Fylketsverket. Et arbeide som pågikk i tidsrommet 1970-1973 da planleggerne avga sin sluttrapport som konkluderte med en anbefaling av alternativ Forra - Dillfoss som det mest fordelaktige alternativ.

Fylkets myndigheter traff deretter de nødvendige vedtak for fremme av konsesjonssøknad for utbygging. Søknadsmaterialet var i store trekk ferdig utarbeidet i 1974 og senere komplettert i viss grad før endelig innsendelse av konsesjonssøknad i 2. kvartal 1978.

Fylketsverket var i mellomtiden engasjert i et samarbeide med Helgeland Kraftlag A/L om fremme av utbyggingssak vedrørende Åbjøra i Bindal hvor konsesjonssøknad ble innsendt i 1973, reguleringsstillatelse meddelt og byggearbeidet igangsatt forsommeren 1976.

REGULERING FEREN alt: FORA - DILLFOSS

TEKNISK PLAN

Den konsesjonssøknad for Forra som er innsendt omfatter primært følgende: At det etableres reguleringsdam i Forra ved Grytebustaden. Formålet ved denne damplassering er i hovedsak å beherske vannmengder som i en utbygging i en kraftverkstrase sørover eller nordover representerer en energimengde med årlig ca. 450 GWh.

Videre søkes om tillatelse til å kombinere denne med sidevassdraget Inna i Verdals-dalføret. En separat utbygging av Inna med særskilte reguleringsmagasin i Innas eget felt har vært planlagt både av Verdal kommune og tidligere av Fylketsverket. Denne plan omfatter en årlig energimengde med ca. 75 GWh., men i kombinasjon med Ferenfeltet vil Innafeltet kunne yde størrelsesorden det dobbelte ca. 150 GWh, slik at den samlede plan Forra - Dillfoss representerer noe over 600 GWh i årlig produksjon.

Denne kombinasjon kan med et populært uttrykk betegnes som et «Colombi egg» når det gjelder effektiv ressursutnyttelse.

Det reguleringsmagasin som dam ved Grytebustaden danner, etableres i hovedsak i selve Feren ved opptil 14 m senkning av sjøen. Magasinet på området mellom Grytebustaden og Fersosen vil få bare liten vannstandsvariasjon og derved inneholde lite magasinvolum, men dammen sikrer disposisjon over vesentlige vannmengder.

ALTERNATIVET UTBYGGINGSMÅTER

Søknaden redegjør også for alternative utbyggingsmuligheter. Dette gjelder i den aktuelle situasjon nå følgende alternativer:

— Forra - Flornes som er betegnelsen på utbygging til Stjørdal. Med dam plassert ved Grytebustaden vil alternativet omfatte en årlig energimengde med ca. 450 GWh.

Dette vil si samme energimengde som feltet representerer ved utbygging til Verdal, men utbygging til Stjørdal blir dyrere og det blir spesielt ugunstig hvis man ikke får ta med hele feltet frem til Grytebustaden.

— Forra - Dillfoss Redusert er brukt som betegnelse for de alternativer som skal drøftes for å kunne unngå neddemming av myrene i området mellom Grytebustaden og Fersosen.

Dersom man flytter dammen oppover i elven til Sillermo, vil man unngå neddemming av det arealet langs Heståa som enkelte talsmenn for jorddyrkinginteressene har sagt seg spesielt interessert i. Denne damplassering vil imidlertid fortsatt gi neddemming av de våtmyrene som ligger vest for elven Glunka på nordsiden av hovedelven. Dersom man skal unngå neddemming også av dette myrområdet, vil dammen måtte flyttes ytterligere oppover og da til Fersosen. Ferenfeltet vil i et slikt alternativ bli redusert til en produksjonsmengde årlig ca. 300 GWh, mens hele prosjektet Forra - Dillfoss fortsatt vil representere en kraftmengde med 450 GWh.

Forra - Flornes-alternativet vil med dam ved Fersosen bli redusert til ca. 300 GWh og kostnadmessig bli svært lite attraktivt.

— En ytterligere variant å drøfte er hvorvidt Glunka for eksempel i det reduserte alternativet skal føres over til Feren i tunnel, eller om den skal få lov å renne fritt.

Det planleggingsarbeidet som har foregått gjennom årene, har også bearbeidet langt flere alternativer enn det som her er nevnt.

Planleggingsmessig kan man si at området i søndre del av Nord-Trøndelag på østsiden av Trondheimsfjorden betinger et omfattende planleggingsarbeide for å komme frem til de riktige løsninger. I hovedsak forklares dette ved at det gir mulighet for mange alternative løsninger. Herunder har det også vært tatt hensyn til mulige kombinasjoner inn i Sør-Trøndelag.

Som foran nevnte utførte Meråker Smelteverk et planleggingsarbeide ved konsulentbistand.

Det ble bearbeidet planer for konvensjonell utbygging langs Forra sørover fra Grytebustaden kombinert med Vigda til Stjørdalselven. Det ble også gjort undersøkelser for kombinasjon av de østlige områder med hovedfeltet til Forra.

Videre har det vært utarbeidet alternativer for kombinasjon av Forra med vassdraget gjennom Hoklingen-Movatn i Skogn. Det har vært operert med alternativer under betegnelsen Forra - Fættensfjorden og Forra - Tylla.

Videre er det gjort undersøkelser både av Fylketsverket separat og i den felles planlegging mellom Statskraftverkene og Fylketsverket, for kombinasjoner med Verdalsvassdraget i større og mindre omfang. Det største alternativ Nord har trukket inn området helt til Skjækervatn i Skjækravassdraget.

Dette er et stort område med mange interesser og mange mennesker som føler seg berørt. Fra planleggersiden synes det imidlertid naturlig å minne om at bearbeidelsen av alle disse alternativer har vært ansett som en nødvendig undersøkelse som man har plikt til å utføre.

SKADEVIRKNINGER

Menneskenes inngripen i naturen volder svært ofte skadevirkninger. Vasskraftutbygging er på ingen måte noe særtilfelle i så høye seende.

Det å bruke strøm er av mange ansett å være naturvennlig. I vannkraftens første tid var det også ansett å være en svært fordelaktig løsning å dra nytte av de hvite kull. Vasskraftutbyggeren var i lang tid ansett å være en samfunnsnyttig mann. Så sent som i 50-årene var han delvis dagens helt. I dag har dette bildet endret seg.

En kraftutbygging i Forra - Ferenvassdraget kan heller ikke gjennomføres uten skadevirkninger. Det er imidlertid planleggernes oppfatning at så langt det gjelder skade forvoldt på næringsinteresser, er objektet usedvanlig fordelaktig med meget begrensede skader i forhold til det samfunnsgode som innvinnes.

De alternativer som fremlegges gir valgmulighet for de myndighetene som skal treffe det endelige valg. De fleste interesser som har meldt seg i debatten, kan få en del av området til bruk for sine interesser.

Det vil imidlertid være en urimelig løsning fullstendig å blokkere den energimengde som ligger i Forra.

Naturverninteressene i Stjørdalsvassdraget med Forra

ARNE MOKSNES

STJØRDALSVASSDRAGET - EN KORT PRESENTASJON

Fra sine utspring i grensefjellene mot Sverige renner Stjørdalselva vestover gjennom Stjørdalen til den munner ut i Trondheimsfjorden. Egentlig begynner selve Stjørdalselva først nede i Meråker. Lenger oppe heter den Tevla. Den har sine kilder inne på svensk side og renner bl.a. gjennom den vakre Teveldalen lengst inne ved svenskegrensen. Der Tevla renner sammen med Torsbjørka begynner så Stjørdalselva.

Fra Meråker og de ca. 45 km ned til Trondheimsfjorden er det lite fall slik at elva for det meste flyter stille og rolig for en stor del omkranset av løvskog og flate jordbruksområder. Mellom Flornes og Meråker er imidlertid dalen trang.

Med et nedslagsfelt på 2144 km² er Stjørdalsvassdraget det nest største i Nord-Trøndelag. Bare Namsen er større. Det største sidevassdraget, Forra, er alene på 603 km². Dette vassdraget gjennomløper store partier med uberørt og særpreget natur. Fra kildene høyt over havet i Meråker- og Verdalsfjellene samles vannet i den 26,4 km² store innsjøen Færen ca. 400 m.o.h. Herfra renner Forra først ca. 10 km mot vest. På denne strekningen er det lite fall slik at elva for det meste flyter brei og stille. Omgitt av granskog og utoverhengende løvtrær slynger den seg gjennom et storslått myrlandskap som på mange måter er enestående i norsk natur.

Fra Grytesvola og ca. 25 km mot sør-vest er dalen trangere, og her går Forra i fosser og stryk inntil den munner ut i Stjørdalselva ved Fornes bare få meter over havets nivå. Forra har flere betydelige sideelver, bl.a. Glunka som kommer fra den vakre innsjøen Grøn-